

УДК 336.71:65.012.12

Крихівська Н. О.*кандидат економічних наук, доцент,**Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу, Україна;**e-mail: kryhivska@gmail.com; ORCID ID: 0000-0001-6807-0177***Данилюк-Черних І. М.***кандидат економічних наук, доцент,**Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу, Україна;**e-mail: cheryfam@gmail.com; ORCID ID: 0000-0002-6413-3991***Тришак Л. С.***кандидат економічних наук, доцент,**Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу, Україна;**e-mail: trylida@ukr.net; ORCID ID: 0000-0002-3605-8672***Орищин Т. М.***кандидат економічних наук, доцент,**Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу, Україна;**e-mail: oryshchyn.t@gmail.com; ORCID ID: 0000-0002-2693-8094***Ромашко О. М.***кандидат економічних наук, доцент,**Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу, Україна;**e-mail: les.rom@ukr.net; ORCID ID: 0000-0001-7560-2733*

ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ ЗА МЕТОДИКОЮ PRREL

Анотація. Розроблено та обґрунтовано методичний інструментарій оцінювання ефективності діяльності банківських установ. Ураховуючи, що застосування методів оцінювання ефективності діяльності банку визначається суб'єктом оцінювання, споживачем інформації та метою оцінки, встановлено доцільність використання таких груп показників: рентабельності діяльності, ефективності використання ресурсів банку, ефективності управління доходами і витратами, використання персоналу. Запропонований методичний підхід PRREL-оцінювання ефективності діяльності банківських установ передбачає розрахунок 15 відносних коефіцієнтів, які характеризують різні аспекти ефективності, з подальшим визначенням «сірих зон» на основі нормативних значень із урахуванням динаміки зміни показника, що враховується при визначенні бальної оцінки. За результатами бального шкалювання проведено градацію банків за рівнем ефективності діяльності банківської установи на чотири групи: критичний, середній, достатній і високий рівні.

Результати апробації методики PRREL укотре підтвердили хибність підходу до оцінювання ефективності діяльності за допомогою єдиного критерію — показника прибутку. Такий підхід зумовлює концептуальну і методичну обмеженість діагностики та виявлення проблем ефективності управління діяльністю банку. За результатами проведеного PRREL-оцінювання найвищий рівень ефективності діяльності визначено в банку, який отримав найнижчий за абсолютним показником прибуток у порівнянні з іншими досліджуваними установами. Використання запропонованої методики PRREL до оцінювання рівня ефективності діяльності банківських установ дозволяє обґрунтувати необхідність здійснення оперативного реагування на негативні зміни шляхом ухвалення управлінських рішень і розроблення комплексу дієвих регулятивних заходів для забезпечення стабільної та ефективної роботи банків. Перспективами подальших досліджень у цьому напрямі є визначення домінант забезпечення ефективності діяльності банку, а також порогових значень індикаторів її оцінювання, що дозволяють виявити слабкі місця в діяльності установи.

Ключові слова: банк, ефективність, рентабельність, рівень ефективності діяльності, скорингова модель, PRREL-оцінювання.

Формул: 0; рис.: 2; табл.: 5; бібл.: 13.

Krykhivska N.

*Ph. D. in Economics, Associate Professor,
Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas, Ukraine;
e-mail: kryhivska@gmail.com; ORCID ID: 0000-0001-6807-0177*

Danyiuk-Chernykh I.

*Ph. D. in Economics, Associate Professor,
Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas, Ukraine;
e-mail: cheryfam@gmail.com; ORCID ID: 0000-0002-6413-3991*

Tryshak L.

*Ph. D. in Economics, Associate Professor,
Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas, Ukraine;
e-mail: trylida@ukr.net; ORCID ID: 0000-0002-3605-8672*

Oryshchyn T.

*Ph. D. in Economics, Associate Professor,
Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas, Ukraine;
e-mail: oryshchyn.t@gmail.com; ORCID ID: 0000-0002-2693-8094*

Romashko O.

*Ph. D. in Economics, Associate Professor,
Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas, Ukraine;
e-mail: les.rom@ukr.net; ORCID ID: 0000-0001-7560-2733*

BANKS EFFICIENCY EVALUATION BY THE PRREL METHOD

Abstract. The article considers the issues of banks efficiency evaluating. The aim is to substantiate the evaluation by the PRREL method for comparative evaluation of the banks efficiency and its testing. The use of methods for evaluating the bank efficiency is determined by such parameters as: the subject of evaluation, the consumer of information, the purpose of evaluation, etc. The necessity of using the following groups of indicators is established: profitability of activity, efficiency of bank resources use, efficiency of income and expenses management, use of bank staff. The proposed PRREL method of banks efficiency evaluation involves the calculation of 15 relative coefficients that characterize various efficiency aspects. Next, the «gray areas» are determined on the basis of normative values, taking into account the dynamics of indicator change to establish a score. According to the results of scoring, banks are graded to the efficiency level of the banking institution into 4 groups: critical, medium, sufficient and high level. The results of testing the PRREL method once again confirmed the falsity of the approach to assessing the activities effectiveness using a single criterion — the profit indicator. This approach causes conceptual and methodological limitations of diagnosis and identification of the bank effective management problems. Appraisal evaluation by PRREL method was performed. The highest level of efficiency was determined in the bank that received the lowest absolute profit in comparison with other surveyed institutions. The proposed method use of assessing the level of banks efficiency allows to justify the need for rapid response to adverse changes by making management decisions and developing a set of effective regulatory measures to ensure stable and efficient operation of banks. Prospects for further research in this area are to determine the dominants of ensuring the bank efficiency, as well as the threshold values of indicators for its evaluation, which allow to identify weaknesses in the activities of the institution.

Keywords: bank, efficiency, profitability, level of efficiency, scoring model, PRREL evaluation.

JEL Classification G21

Formulas: 0; fig.: 2; tabl.: 5; bibl.: 13.

Вступ. Високий рівень конкуренції серед комерційних банків потребує постійного пошуку нових способів і засобів підвищення ефективності діяльності. Це вимагає насамперед моніторингу та оцінювання потенційних можливостей, якості та ефективності надання фінансових послуг, залучення і використання капіталу тощо. Пандемія коронавірусу стала викликом для українських банків — вона змусила їх швидко реагувати на зміни в економіці і поведінці громадян. Рівень капіталу, ліквідності, прибутковості та технологічний розвиток українських банків дозволив їм гідно впоратися з викликами пандемії. І, як показує звітність НБУ за 2020 рік, українським банкам вдалося не лише протистояти викликам, а й отримати прибуток.

За 2020 рік комерційні банки отримали прибуток у розмірі 41,3 млрд грн, а це на 29 % менше ніж 2019-го, коли банківський сектор заробив 58,4 млрд грн. Понад 60 % усього прибутку 2020 року отримав АТ КБ «ПриватБанк». Проте абсолютне значення чистого прибутку не завжди свідчить про ефективність діяльності банку, тому щоб бути готовими протистояти кризовим явищам, банки мають посилювати роботу над програмами безперервності своєї діяльності та поліпшувати свої фінансові показники.

Аналіз досліджень і постановка завдання. Проблемам діагностування та оцінювання ефективності діяльності банківських установ присвячено чимало досліджень як зарубіжних, так і вітчизняних науковців, серед яких варто відзначити О. І. Барановського [1], О. С. Безродну [2], А. В. Буряка [3], О. Д. Вовчак [4], В. В. Коваленка [6], В. І. Міщенко [7], С. В. Науменкову [7], Б. І. Пшика [8], М. В. Суганяка [9], Н. В. Тарасевич [10], С. А. Яремко [11] та інших. Для оцінювання ефективності діяльності банківських установ науковці використовують різноманітні методики та індикатори. Переважно ефективність оцінюється за допомогою єдиного критерію — показника прибутку. Такий підхід зумовлює концептуальну і методичну обмеженість діагностики та виявлення проблем ефективності управління діяльністю банку.

М. В. Суганяка [9] визначає, що система індикаторів формується з метою оцінки фінансово-економічного стану банків, визначення рівня їхньої антикризової стійкості, яка, у свою чергу, передбачає реальну і потенційну спроможність банку забезпечити своє функціонування в зоні економічної безпеки, а в разі появи кризових ознак — швидкого виходу з кризової зони. Для визначення інтегрального показника автор групує індикатори за такими напрямками: показники капітальної стійкості, показники ділової активності, показники ліквідності та платоспроможності банку, показники ефективності управління банком.

Методичний підхід до оцінювання на основі аналізу показників-стимуляторів і дестимуляторів діяльності банку та порівняння з показниками «еталонного» банку-банкрута розглядає О. І. Барановський [1]. Запропонований автором підхід дає змогу визначити ступінь наближення фінансового стану банку до усереднених характеристик «еталонного банку-банкрута». Використовуючи параметри стимуляторів і дестимуляторів, автори [3; 4] обґрунтовують застосування комплексного узагальненого показника, який передбачає цілісне, усебічне та об'єктивне оцінювання ефективності системи управління. Інтегральний показник, розрахунок якого базується на стандартизації показників, дозволяє комплексно оцінити поточний стан і потенційні загрози банківської установи.

Для побудови моделі результуючого інтегрального показника діяльності банку С. А. Яремко [11, с. 185] пропонує застосування математичного апарату регресійного аналізу, що дає змогу «отримати об'єктивну оцінку, засновану на аналізі реальних взаємозв'язків між факторами впливу і функцією відгуку, що характеризує результати діяльності банківської установи».

Проте, незважаючи на наявність значної кількості наукових робіт, у яких висвітлюється проблематика діагностування та оцінювання ефективності діяльності банківських установ, сьогодні недостатньо дослідженими залишаються проблеми економічного обґрунтування ефективності діяльності банку і перспектив адаптації українськими банками західних методик її оцінювання. Відсутність рейтингування банків за

рівнем ефективності діяльності визначає потребу проведення оцінювання ефективності діяльності комерційних банків і подальшого їх ранжування.

Метою статті є обґрунтування методики скорингової системи оцінювання PRREL для порівняльної оцінки ефективності діяльності банківських установ та її апробація.

Результати дослідження. Прийнятність застосування методів оцінювання ефективності діяльності банку визначається конкретною ситуацією, а саме: суб'єктом оцінювання, споживачем інформації, метою оцінки тощо. Варто зазначити три основні джерела потреби отримання інформації щодо ефективності діяльності банку:

- оперативне управління і контроль за діяльністю банку, що здійснюється вищим або середнім менеджментом;
- стратегічне управління банком, що здійснюється його вищим керівництвом і для чого потрібна комплексна оцінка банківської діяльності, а не окремих її аспектів;
- зовнішні стейкхолдери: НБУ, державні організації, потенційні клієнти, майбутні інвестори тощо. Причому для клієнтів та інвесторів ефективність діяльності банку є запорукою власної успішності; для організацій, що здійснюють зовнішній контроль, — це необхідність діагностики, регулювання та контролю функціонування як окремих банків, так і банківської системи загалом.

Виходячи із вищенаведених факторів, обґрунтуємо методику визначення рівня ефективності під назвою PRREL (від *англ.* Profitability, Resources, Revenue, Expenses, Labor), що базується на розрахунку за даними офіційної фінансової звітності банку 15 коефіцієнтів, що широко використовуються для аналізу ефективності діяльності банківських установ і мають встановлене нормативне значення.

Розглянемо детальніше кожну групу показників, що входять до методики PRREL.

1. Показники рентабельності (P — profitability) — рентабельність активів, рентабельність капіталу, загальний рівень рентабельності та рентабельність статутного капіталу. Мета аналізу — оцінка загальної ефективності діяльності банку щодо прибутковості та рентабельності.

2. Ефективності використання ресурсів банку (R — resources) — загальна дохідність активів, чиста процентна маржа і чистий серед. Мета аналізу — оцінка ефективності діяльності банку щодо впливу раціональності формування ресурсної бази та активів на можливість отримувати банківською установою дохід.

3. Ефективності управління доходами і витратами (R — Revenue, E — Expenses) — ефективність роботи банку, частка чистого комісійного та процентного доходів в операційному прибутку, ефективність операцій із процентними коштами, ефективність комісійної діяльності, частка адміністративно-господарських витрат в операційному прибутку і коефіцієнт забезпечення адміністративно-господарського апарату. Мета аналізу — оцінка ефективності діяльності банку щодо співвідношення отримуваних доходів із понесеними витратами від різних видів діяльності.

4. Ефективності використання персоналу (L — Labor) — відношення прибутку до формування резервів та оподаткування до витрат на утримання персоналу і відношення витрат на утримання персоналу до чистих активів. Мета аналізу — оцінка ефективності діяльності банку з погляду впливу витрат на утримання персоналу на економічну активність банку.

Для оцінки ефективності банківської діяльності використовуємо скоринговий метод, що полягає в розрахунку кількості балів. Максимальна кількість балів становить 150 (по 10 балів максимум на кожен із запропонованих фінансових коефіцієнтів).

За основу взято методику, запропоновану авторами монографії «Фінансова безпека підприємств і банківських установ» [12]. Особливістю цієї методики є те, що в ній здійснено спробу подолати один із головних недоліків кількісних методик оцінювання, а саме — сувору прив'язку до нормативних значень показників і недостатній ступінь урахування динаміки зміни показників. Для усунення недоліків авторами введено поняття «сіра зона» як інтервал $\pm 10\%$ від нормативного значення [12, с. 201]. Для врахування динаміки зміни

коефіцієнтів використовуються додаткові бали, а саме: за позитивної динаміки фінансового коефіцієнта поточна кількість балів збільшується на 1 бал (якщо показник становить 10 балів, то напрям не враховується); за негативної динаміки фінансового коефіцієнта поточна кількість балів зменшується на 1 бал. У *табл. 1* наведено конкретні значення «сірих зон» для показників ефективності, що розраховуються на основі нормативних значень.

Таблиця 1

Значення «сірих зон» для запропонованих у PRREL показників

Назва показника	Нормативне значення	«Сіра зона»
1. Рентабельність активів (ROA), %	> 1	0,9—1,1
2. Рентабельність капіталу (ROE), %	> 15	13,5—16,5
3. Загальний рівень рентабельності, %	> 8%	7,2—8,0
4. Рентабельність статутного капіталу, %	> 10%	9—11
5. Загальна дохідність активів, %	> 14	12,5—15,5
6. Чиста процентна маржа, %	> 4,5	4—5
7. Чистий спред, %	> 1,25	1,1—1,4
8. Ефективність роботи банку	> 1	0,9—1,1
9. Частка чистого комісійного та процентного доходів до операційного прибутку, %	> 80	72—88
10. Частка операційно-господарських витрат до операційного прибутку, %	< 70	63—77
11. Коефіцієнт забезпечення адміністративно-господарського апарату, %	< 35	31,5—38,5
12. Ефективність операцій з процентними коштами	> 1	0,9—1,1
13. Ефективність комісійної діяльності	> 1	0,9—1,1
14. Відношення прибутку до оподаткування до витрат на утримання персоналу, %	> 100	90—110
15. Відношення витрат на утримання персоналу до чистих активів, %	< 2	1,8—2,2

Примітка. Авторська розробка.

Оцінювання рівня ефективності діяльності банківської установи проводимо на основі градації банків на чотири групи [9]:

- низький (критичний) рівень — від 0 до 0,446;
- середній рівень — від 0,467 до 0,645;
- достатній рівень — від 0,646 до 0,824;
- високий рівень — від 0,825 до 1.

За базу максимального значення обираємо 150 балів. Формуємо поділ груп за рівнем ефективності діяльності банків (*табл. 2*).

Таблиця 2

Рівень ефективності діяльності банків для проведення PRREL-оцінювання

Межі групи	Характеристика
Від 0 балів до 69	Низький (критичний) рівень — означає серйозне порушення ефективності банківської діяльності, що є свідченням недоліків у власній системі корпоративного управління
Від 70 балів до 99	Середній (недостатній) рівень — свідчить про наявність проблем у діяльності банку, що призводить до недоотримання комерційним банком прибутків та в майбутньому можуть спричинити погіршення рівня ефективності.
Від 100 до 124 бали	Достатній рівень — відповідає задовільному рівню ефективності банківської діяльності
Від 125 до 150 балів	Високий рівень — свідчить про високу ефективність діяльності банку. Це означає, що цей банк перебуває на межі ефективності і може слугувати еталоном для інших банків.

Примітка. Удосконалено за [9].

З урахуванням усіх розглянутих пропозицій щодо доцільності визначення «сірих зон» при врахування динаміки фінансових показників і бального шкалювання сформовано етапи проведення PRREL-оцінювання рівня ефективності діяльності банків (*рис. 1*).

Етап 1: Формування груп показників діагностики ефективності діяльності банку			
Показники рентабельності (<i>P</i> — <i>profitability</i>)			
<ul style="list-style-type: none"> – Рентабельність активів, % – Рентабельність капіталу, % – Загальний рівень рентабельності, % – Рентабельність статутного капіталу, % 			
Показники ефективності використання ресурсів банку (<i>R</i> — <i>resources</i>)			
<ul style="list-style-type: none"> – Загальна дохідність активів, % – Чиста процентна маржа, % – Чистий спред, % 			
Показники ефективності управління доходами і витратами (<i>R</i> — <i>Revenue</i>, <i>E</i> — <i>Expenses</i>)			
<ul style="list-style-type: none"> – Ефективність роботи банку – Частка чистого комісійного і процентного доходів в операційному прибутку, % – Частка адміністративно-господарських витрат в операційному прибутку, % – Коефіцієнт забезпечення адміністративно-господарського апарату, % – Ефективність операцій із процентними коштами – Ефективність комісійної діяльності 			
Показники ефективності використання персоналу (<i>L</i> — <i>Labor</i>)			
<ul style="list-style-type: none"> – Відношення прибутку до формування резервів та оподаткування до витрат на утримання персоналу, % – Відношення витрат на утримання персоналу до чистих активів, % 			
Етап 2: Визначення «сірих зон» щодо нормативного значення з урахуванням динаміки зміни показника			
Етап 3: Оцінювання рівня ефективності діяльності банку			
Критичний рівень	Середній рівень	Достатній рівень	Високий рівень
0—69 балів	70—99 балів	100—124 бали	125—150 балів

Рис. 1. Етапи проведення оцінювання ефективності діяльності банку за методикою PRREL

Примітка. Авторська розробка.

Для проведення дослідження обрано п'ять банківських установ із найвищими прибутками за 2018—2020 роки [13]. Лідируючу позицію займає АТ КБ «ПриватБанк», частка чистого прибутку якого становить більш як 50 % загального прибутку банківського сектору України. Другу позицію займає АТ «Райффайзен Банк Аваль», а третю — АТ «УкрСиббанк». Також у Топ-5 входять АТ «ПУМБ» та АТ «ОТП БАНК» (табл. 3).

Таблиця 3

Топ-5 банків України за величиною чистого прибутку

Назва банку	2018		2019		2020	
	Чистий прибуток, тис. грн	Частка, %	Чистий прибуток, тис. грн	Частка, %	Чистий прибуток, тис. грн	Частка, %
АТ КБ «ПриватБанк»	12 798 275	74,93	32 609 220	55,88	25 305 938	61,27
АТ «Райффайзен Банк Аваль»	5 087 934	29,79	4 748 714	8,14	4 074 830	9,87
АТ «УкрСиббанк»	2 659 857	15,57	2 580 448	4,42	1 310 040	3,17
АТ «ПУМБ»	2 008 508	11,76	2 603 718	4,46	2 633 794	6,38
АТ «ОТП БАНК»	1 974 310	11,56	2 536 756	4,35	1 733 722	4,20
Банківська система України	17 079 998	100,00	58 356 215	100,00	41 300 536	100,00

Примітка. Сформовано за даними НБУ [13].

Зазначимо, що всі банківські установи, крім АТ КБ «ПриватБанк» та АТ «ПУМБ», належать до банків іноземних банківських груп, а саме Raiffeisen Group (Австрія), BNP Paribas Group (Франція) та OTP Group (Угорщина). АТ КБ «ПриватБанк» — банк із державною часткою, а АТ «ПУМБ» — банк із приватним капіталом.

На основі звітних даних проведено розрахунок показників і здійснено розподіл балів з урахуванням значення кожного коефіцієнта для п'яти досліджуваних банків. У *табл. 4* наведено показники ефективності діяльності АТ КБ «ПриватБанк» за 2018—2020 роки і присвоєні бали.

Таблиця 4

Оцінювання ефективності діяльності АТ КБ «ПриватБанк» за методикою PRREL

Показники	2018		2019		2020	
	значення	бали	значення	бали	значення	бали
<i>1. Показники рентабельності</i>						
Рентабельність активів, %	4,80	10	11,10	10	7,02	9
Рентабельність капіталу, %	45,50	10	75,84	10	45,27	9
Загальний рівень рентабельності, %	23,29	10	46,82	10	30,23	9
Рентабельність статутного капіталу, %	6,21	0	15,83	10	11,79	9
<i>2. Показники ефективності використання ресурсів банку</i>						
Загальна дохідність активів, %	20,61	10	23,70	10	23,22	9
Чиста процентна маржа, %	6,29	10	6,69	10	6,24	9
Чистий спред, %	9,60	10	8,78	10	8,18	9
<i>3. Показники ефективності управління доходами та витратами</i>						
Ефективність роботи банку	1,30	10,00	1,88	10,00	1,43	9,00
Частка чистого комісійного і процентного доходів в операційному прибутку, %	230,53	10	147,72	9	170,34	10
Частка адміністративно-господарських витрат в операційному прибутку, %	101,03	0	56,30	10	75,99	4
Коефіцієнт забезпечення адміністративно-господарського апарату, %	33,22	8	38,95	0	32,11	8,5
Ефективність операцій із процентними коштами	2,20	10	2,39	10	2,81	10
Ефективність комісійної діяльності	4,45	10	3,85	9	3,11	9
<i>4. Показники ефективності використання персоналу</i>						
Відношення прибутку до формування резервів та оподаткування до витрат на утримання персоналу, %	223,23	10	446,70	10	296,58	9
Відношення витрат на утримання персоналу до чистих активів, %	2,15	8	2,48	0	2,37	1
Сумарна кількість балів	-	125	-	128	-	123,5

Примітка. Розраховано авторами.

За результатами проведених розрахунків (див. *табл. 4*) і бального оцінювання величини й динаміки показників ефективності діяльності АТ КБ «ПриватБанк» визначено загальну бальну оцінку — 125 балів у 2018 році, 128 балів у 2019 році та 123,5 балів у 2020 році.

Аналогічно розраховано показники і здійснено розподіл балів з урахуванням значення кожного коефіцієнта для АТ «Райффайзен Банк Аваль», АТ «УкрСиббанк», АТ «ПУМБ» та АТ «ОТП БАНК» за 2018—2020 роки.

Зведені результати проведеного бального оцінювання і визначений рівень ефективності діяльності банків за шкалою: критичний (менше ніж 70 балів), недостатній (70—99 балів), достатній (100—124 балів) і високий (більше ніж 125 балів) представлено в *табл. 5* і на *рис. 2*.

Рівень ефективності діяльності банків за PRREL-оцінюванням

Комерційний банк	2018		2019		2020	
	бали	рівень ефективності	бали	рівень ефективності	бали	рівень ефективності
АТ КБ «ПриватБанк»	125	високий	128	високий	123,5	достатній
АТ «Райффайзен Банк Аваль»	140	високий	129	високий	127	високий
АТ «УкрСиббанк»	137,5	високий	129,5	високий	102	достатній
АТ «ПУМБ»	135	високий	134,5	високий	127	високий
АТ «ОТП БАНК»	147,5	високий	133	високий	127,5	високий

Джерело. Розраховано авторами.

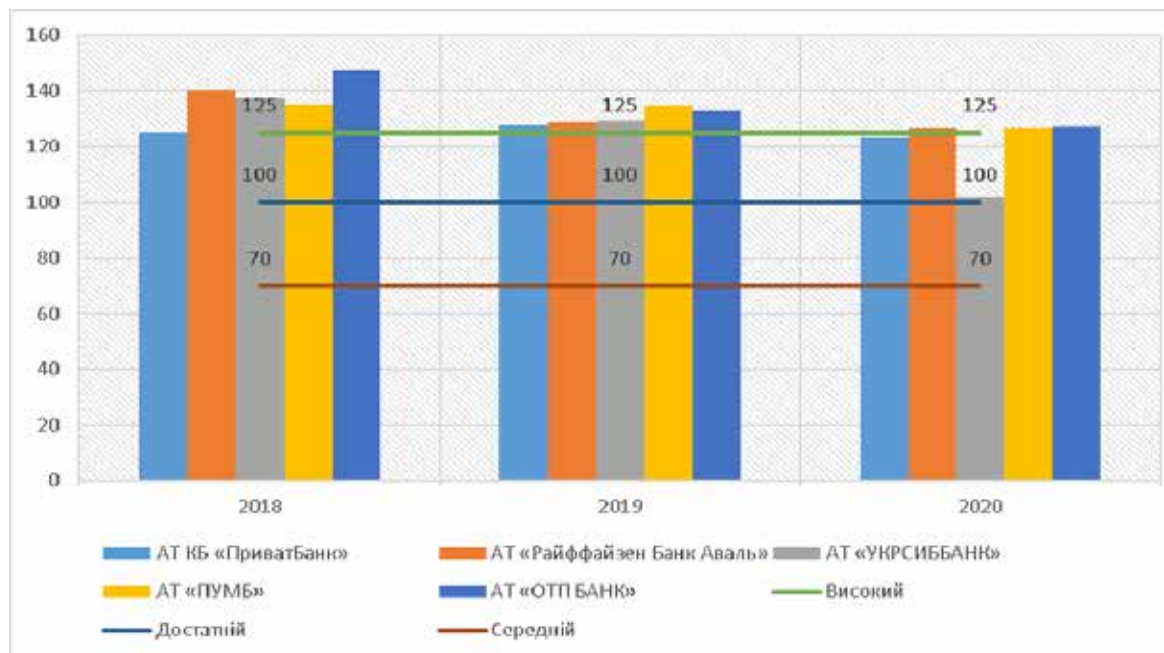

Рис. 2. Рівень ефективності діяльності банків за PRREL-оцінюванням

У результаті розрахунків, здійснених відповідно до авторської методики, зазначимо зниження рівня ефективності діяльності досліджуваних Топ-5 прибуткових комерційних банків. Варто зазначити, що поступове падіння значення скорингового показника свідчить про недостатність застосування банками заходів для підвищення їхньої стабільності, дохідності та фінансової безпеки. Найвищий рейтинг за рівнем ефективності має АТ «ОТП БАНК» за найнижчої величини отриманого прибутку порівняно з іншими досліджуваними установами. Проте АТ «ПУМБ» та АТ «Райффайзен Банк Аваль» упродовж 2018—2020 років також мали високий рівень ефективності.

Щодо АТ КБ «ПриватБанк» та АТ «УкрСиббанк», то 2020 року рівень ефективності їхньої діяльності знижується до достатнього. При цьому варто акцентувати увагу не тільки на зниженні рівня ефективності діяльності АТ «УкрСиббанк», а й на значному погіршенні ситуації, оскільки значення рейтингової оцінки банку за результатами 2020 року є на 35 балів нижчою за показник 2018 року і становить 102 бали проти 137,5 у 2018 році. Така оцінка відповідає нижній межі достатнього рівня ефективності, тому банку варто розробити превентивну програму.

Висновки. На основі дослідження встановлено, що діагностувати та оцінювати рівень ефективності банківської діяльності можна за допомогою низки методичних підходів. Запропонована PRREL-методика визначення рівня ефективності (від *англ.* Profitability, Resources, Revenue, Expenses, Labor) на основі розрахунку інтегрального скорингового показника має низку переваг. Застосування методу скорингового аналізу дозволило узагальнити 15 відносних коефіцієнтів, що характеризують різні аспекти ефективності: рентабельності діяльності, використання ресурсів банку, управління доходами і витратами та

використання персоналу. Для кожного коефіцієнта розраховано значення «сірих зон» на основі нормативних значень з урахуванням динаміки показника, що враховується при визначенні бальної оцінки. За результатами бального шкалювання проводиться градація банків за рівнем ефективності діяльності банківської установи на чотири групи: критичний, середній, достатній і високий рівні.

За результатами проведеного скорингового аналізу відповідно до методики PRREL було проранжувати Топ-5 прибуткових банків України за основними показниками діяльності впродовж 2018—2020 років. Найвищий рівень ефективності діяльності відзначено в АТ «ОТП БАНК» за найнижчої величини отриманого прибутку в порівнянні з іншими досліджуваними установами.

Отже, використання запропонованої методики щодо оцінювання рівня ефективності діяльності банківських установ дозволяє обґрунтувати необхідність здійснення оперативного реагування на негативні зміни шляхом ухвалення управлінських рішень і розроблення превентивних програм розвитку для забезпечення стабільної та ефективної роботи банків.

Перспективами подальших досліджень у цьому напрямі є визначення домінант забезпечення ефективності діяльності банку, а також порогових значень індикаторів її оцінювання, що дозволяють виявити слабкі місця в діяльності установи.

Література

1. Барановський О. І., Копитко М. І., Барилук М.-М. Р. Використання методу таксономії для оцінки рівня фінансової безпеки комерційного банку. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2018. Вип. 1. С. 4—14.
 2. Безродна О. С. Теоретико-методичні аспекти оцінювання фінансової стабільності банківської системи. *Проблеми економіки*. 2017. № 2. С. 251—263. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pekon_2017_2_35.
 3. Буряк А. В. Метод фінансових коефіцієнтів як інструмент оцінки ефективності діяльності українських банків. *Економічний часопис-XXI*. 2011. № 11—12. С. 61—64.
 4. Вовчак О., Стаднійчук Р. Інтегральне оцінювання рівня фінансової стабільності банків в системі їх фінансового оздоровлення. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2021. Т. 2. № 37. С. 14—23.
 5. Romashko O., Zapukhliak I., Krykhyvska N., Farat O., Kalynovskyu A. Commercial banking performance as prerequisite for business development. *Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice*. 2021. № 3 (38). P. 25—34.
 6. Коваленко В. В., Берновська Г. А. Забезпечення ефективності діяльності банків України в умовах фінансової нестабільності. *Економіка та суспільство*. 2016. № 5. С. 357—361. URL : https://economyandsociety.in.ua/journals/5_ukr/64.pdf.
 7. Науменкова С. В., Міщенко В. І., Міщенко С. В. Макроекономічні аспекти оцінювання достатності капіталу банків в Україні. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2017. Вип. 2. С. 4—16.
 8. Пшик Б. І. Актуальні проблеми рейтингового оцінювання діяльності банків в Україні. *Вісник Університету банківської справи Національного банку України*. 2014. № 2. С. 149—152. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/VUbsNbU_2014_2_32.
 9. Суганяк М. В. Структурно-логічна модель розрахунку інтегрального показника антикризової стійкості системного банку. *Ефективна економіка*. 2012. № 7. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2012_7_6.
 10. Тарасевич Н. В. Види та значення комплексної оцінки фінансового стану банку. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2013. Вип. 4. С. 361—365.
 11. Яремко С. А., Бевз С. В. Побудова моделі рейтингового оцінювання результатів діяльності комерційних банків. *Комп'ютерно-інтегровані технології: освіта, наука, виробництво*. 2015. Вип. 18. С. 178—186.
 12. Спіфанов А. О. Фінансова безпека підприємств і банківських установ : монографія / за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. А. О. Спіфанова. Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2009. 295 с.
 13. Дані наглядової статистики. Балансові звіти банків. Офіційний сайт НБУ. URL : <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist/data-supervision#2>.
- Статтю рекомендовано до друку 08.09.2021 © Крихівська Н. О., Данилюк-Черних І. М., Тришак Л. С., Оришин Т. М., Ромашико О. М.

References

1. Baranovskiy, O. I., Kopytko, M. I., & Baryliuk, M.-M. R. (2018). Vykorystannia metodu taksonomii dlia otsinky rivnia finansovoi bezpeky komertsiihnoho banku [Using the method of taxonomy to assess the level of financial security of a commercial bank]. *Finansovo-kredytna diialnist: problemy teorii ta praktyky — Financial and credit activity: problems of theory and practice, 1*, 4—14 [in Ukrainian].
2. Bezrodna, O. S. (2017). Teoretyko-metodychni aspekty otsynuyuvannia finansovoi stabilnosti bankivskoi systemy [Theoretical and methodological aspects of assessing the financial stability of the banking system]. *Problemy ekonomiky — The Problems of Economy, 2*, 251—263. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pekon_2017_2_35 [in Ukrainian].
3. Buriak, A. V. (2011). Metod finansovykh koefitsientiv yak instrument otsinky efektyvnosti diialnosti ukrainskykh bankiv [The method of financial ratios as a tool for assessing the effectiveness of Ukrainian banks]. *Ekonomichnyi chasopys-XXI — Economic Annals-XXI, 11—12*, 61—64 [in Ukrainian].
4. Vovchak, O., & Stadniichuk, R. (2021). Intehralne otsiniuvannia rivnia finansovoi stabilnosti bankiv v systemi yikh finansovoho ozdorovlennia [Integral assessment of the level of financial stability of banks in the system of their financial recovery]. *Finansovo-kredytna diialnist: problemy teorii ta praktyky — Financial and credit activity: problems of theory and practice, 2* (37), 14—23 [in Ukrainian].

5. Romashko, O., Zapukhliak, I., Krykhyvska, N., Farat, O., & Kalynovskyy, A. (2021). Commercial banking performance as prerequisite for business development. *Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice*, 3 (38), 25—34. <https://doi.org/10.18371/fcaptive.v3i38.237416>.
6. Kovalenko, V. V., & Bernovska, H. A. (2016). Zabezpechennia efektyvnosti diialnosti bankiv Ukrainy v umovakh finansovoi nestabilnosti [Ensuring the efficiency of Ukrainian banks in conditions of financial instability]. *Ekonomika ta suspilstvo — Economy and society*, 5, 357—361. Retrieved from https://economyandsociety.in.ua/journals/5_ukr/64.pdf [in Ukrainian].
7. Naumenkova, S. V., Mishchenko, V. I., & Mishchenko, S. V. (2017). Makroekonomichni aspekty otsiniuvannya dostatnosti kapitalu bankiv v Ukraini [Macroeconomic aspects of assessing the capital adequacy of banks in Ukraine]. *Finansovo-kredytna diialnist: problemy teorii ta praktyky — Financial and credit activity: problems of theory and practice*, 2, 4—16 [in Ukrainian].
8. Pshyk, B. I. (2014). Aktualni problemy reytynhovoho otsiniuvannya diialnosti bankiv v Ukraini [Actual problems of rating assessment of banks in Ukraine]. *Visnyk Universytetu bankivskoi spravy Natsionalnoho banku Ukrainy — Bulletin of the University of Banking of the National Bank of Ukraine*, 2, 149—152. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/VUbsNbU_2014_2_32 [in Ukrainian].
9. Suhaniaka, M. V. (2012). Strukturno-lohichna model rozrakhunku intehralnoho pokaznyka antykryzovoi stiikosti systemnoho banku [Structural-logical model of calculation of the integrated indicator of anti-crisis stability of the system bank]. *Efektynna ekonomika — Efficient economy*, 7. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2012_7_6 [in Ukrainian].
10. Tarasevych, N. V. (2013). Vydy ta znachennia kompleksnoi otsinky finansovoho stanu banku [Types and importance of a comprehensive assessment of the financial condition of the bank]. *Visnyk sotsialno-ekonomichnykh doslidzhen — Bulletin of socio-economic research*, 4, 361—365 [in Ukrainian].
11. Yaremko, S. A., & Bevz, S. V. (2015). Pobudova modeli reytynhovoho otsiniuvannya rezultativ diialnosti komertsiiykh bankiv [Construction of a model for rating performance of commercial banks]. *Kompiuterno-intehrovani tekhnolohii: osvita, nauka, vyrobnytstvo — Computer-integrated technologies: education, science, production*, 18, 178—186 [in Ukrainian].
12. Yepifanov, A. O. (Ed.). (2019). *Finansova bezpeka pidpriemstv i bankivskykh ustanov [Financial security of enterprises and banking institutions]*. Sumy: DVNZ «UABS NBU» [in Ukrainian].
13. Natsionalnyi bank Ukrainy. (n. d.). *Dani nahlyadovoyi statystyky. Balansovi zvity bankiv [Data from supervisory statistics. Balance sheets of banks]*. Retrieved from <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist/data-supervision#2> [in Ukrainian].

The article is recommended for printing 08.09.2021

© Krykhyvska N., Danyliuk-Chernykh I., Tryshak L., Oryshchyn T., Romashko O.